

Rámcové indikátory inkluzivního hodnocení

Předmluva

Inkluzivní hodnocení je přístup k hodnocení v podmínkách vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu, jehož koncepce i praxe sledují cíl podpořit do nejvyšší možné míry proces učení každého žáka. Hlavním cílem inkluzivního hodnocení je, aby všechny koncepce a postupy hodnocení podporovaly úspěšnou participaci a inkluzi všech žáků.

Níže uvádíme rámcové indikátory a související podmínky, na jejichž důležitosti pro inkluzivní hodnocení se shodli zástupci 25 států, které se zúčastnily tříletého projektu Agentury s názvem *Hodnocení v inkluzivních podmínkách*: <http://www.european-agency.org/site/themes/assessment/index.shtml>

Projekt definoval sedm rámcových indikátorů, které zahrnují účastníky, strukturu a rámec koncepce. Tyto ukazatele pokrývají následující oblasti: žáky, rodiče, učitele, školu, multidisciplinární hodnotící týmy, koncepci a legislativu. Pro každou z oblastí navrhuje rámcový indikátor, který v obecné rovině popisuje zásadní předpoklad pro implementaci inkluzivního hodnocení.

Spolu s každým rámcovým indikátorem byla definována řada nezbytných předpokladů. Ty určují detailnější podmínky, které jsou pro skutečné naplnění daného indikátoru nutné.

Zmíněné rámcové indikátory byly definovány jako vodítko, které slouží k zajištění inkluzivního charakteru koncepcí, postupů a praxe hodnocení. V současné podobě mají tyto indikátory spíše sloužit jako nástroj pro reflexi a vyhodnocování, nikoliv ke sběru dat pro účely monitorování.

Domníváme se, že navržené indikátory by bylo možno využít i pro účely sledování vývoje a trendů. Bude ovšem třeba na těchto indikátorech a předpokladech dále pracovat a vyhodnocovat je, aby na jejich základě bylo možné zřetelně zjistit skutečný posun v naplňování cíle inkluzivního hodnocení.

Rámcový indikátor – žáci

Všichni žáci jsou zapojeni a mají možnost ovlivnit své vlastní hodnocení a také rozvoj, uplatnění a vyhodnocení svých vlastních vzdělávacích cílů.

Předpoklady

- Ve třídách se využívá celá řada nástrojů a strategií k zapojení žáků do procesu sebehodnocení, stanovení jejich vlastních cílů a rozvíjení metakognitivních schopností a strategií.
- Všechny strany se shodnou na tom, že hodnocení žáků má zejména sloužit k určení konkrétních, realistických cílů, které vedou ke zlepšení procesu učení.
- Učitelé využívají metody, které poskytují zpětnou vazbu o procesu učení způsobem, který je pro jednotlivé žáky vhodný a který je motivuje.
- Je dostupná taková organizace a takové mechanismy, které umožňují žákům přispívat k hodnocení a plánování na úrovni třídy i školy a které též přispívají k práci multidisciplinárních hodnotících týmů.

Rámcový indikátor – rodiče

Rodiče se na všech postupech hodnocení, které se týkají jejich dětí, podílejí a mají možnost je ovlivňovat.

Předpoklady

- Rodiče mají zřetelné právo vyžadovat, aby se jejich dítě zapojilo do hodnocení, a též právo výsledky tohoto hodnocení přijmout či odmítnout.
- Rodiče se podílejí na rozvoji, uplatňování a vyhodnocování vzdělávacích cílů svého dítěte.
- Uplatňuje se taková organizace a takové mechanismy, které umožňují rodičům přispívat k hodnocení a plánování na úrovni třídy i školy a které též přispívají k práci multidisciplinárních hodnotících týmů.
- Učitelé, škola i odpovědní političtí činitelé by měli jasně chápat roli rodičů jako obohacujícího faktoru, který podporuje inkluzi jejich dítěte.

Rámcový indikátor – učitelé

Učitelé využívají hodnocení jako prostředku pro zlepšení učení žáků, který umožňuje stanovovat jejich vlastní cíle i cíle žáka (ve smyslu efektivních vyučovacích strategií pro konkrétního žáka), a jako prostředku, který poskytuje o procesu učení zpětnou vazbu jim i žákovi.

Předpoklady

- Za provádění průběžného hodnocení učení všech žáků má zodpovědnost učitel.
- Učitelé chápou, že hlavním cílem hodnocení není vyhodnocovat úroveň znalostí žáků vzhledem ke stanoveným normám, nýbrž stanovování následných postupů učení.
- Učitelé využívají řadu strategií hodnocení, které jim umožňují smysluplně poskytovat žákům i ostatním účastníkům motivující a efektivní zpětnou vazbu o procesu učení.
- Učitelům je poskytováno vhodné školení a podpora k využívání plánů, metod a postupů hodnocení, které vycházejí z individuálního vzdělávacího plánu žáka, osobního plánu či jiného nástroje pro stanovování cílů.
- Učitelé mají k dispozici rozličné metody a nástroje hodnocení.
- Učitelé uplatňují holisticko-ekologický pohled na učení žáka, který zohledňuje akademické, behaviorální, sociální a emocionální aspekty učení. Tento pohled pokrývá různé situace, ve kterých probíhá proces učení – domov žáka, prostředí školy – i situace, ve kterých hodnocení probíhá.

- Hodnocení na úrovni třídy vyžaduje týmový přístup, který předpokládá, že do hodnocení jsou zapojeni samotní žáci, učitelé, rodiny, spolužáci a další učitelé včetně asistentů, jakož i multidisciplinární hodnotící týmy.

Rámcový indikátor – školy

Škola používá plán hodnocení, který popisuje cíle, užití, úlohu a úkoly hodnocení a jasně vyjadřuje, jak je hodnocení využíváno k uspokojení rozmanitých potřeb všech žáků.

Předpoklady

- Ředitelé škol zodpovídají za monitorování učení všech žáků a využívají přitom vhodných průkazných prostředků hodnocení.
- Škola má vlastní autonomii, která jí umožní přizpůsobit organizaci práce směrem k podpoře inkluze a inkluzivního hodnocení.
- Škola má jasná pravidla řízení inkluzivního hodnocení.
- Ředitelé mají zodpovědnost za dosažení rovnováhy v rámci cílů hodnocení, které musí formovat individuální proces učení žáků, ale i monitorovat a vyhodnocovat proces učení.
- Škola používá k popisu hodnocení formulace, kterým rozumí žáci, rodiče, učitelé a další pracovníci. Tento popis má souvislost se systémem vzdělávání, který sleduje a zaznamenává proces učení způsobem, který směřuje ke zlepšení celkové kvality a efektivity školy.
- Pro každého žáka se na úrovni školy plánuje proces učení (akademického a sociálního) a hodnocení, které je v případě nutnosti individuálně přizpůsobeno potřebám jednotlivých žáků.
- Veškeré plánování na úrovni školy probíhá týmově a aktivně zapojuje žáky, rodiče a odborníky.
- Ředitelé škol monitorují proces hodnocení, aby podpořili učitele v jejich práci v této oblasti.
- Ředitelé poskytují učitelům podporu, čas a dostatek flexibility, aby mohli uplatnit principy hodnocení pro učení a jeho výsledky pak převést do své každodenní učitelské praxe.
- Ředitelé organizují a podporují spolupráci a týmovou práci učitelů, která je potřebná pro hodnocení.
- Ředitelé pracují na rozvoji spolupráce s dalšími školami a organizacemi, jako jsou univerzity či vědecké instituty, a tím podporují sdílení informací o osvědčených postupech hodnocení.

Rámcový indikátor – multidisciplinární hodnotící týmy

Bez ohledu na odborné složení týmu či členství v týmu se multidisciplinární hodnotící tým podílí na podpoře inkluze a procesu učení a výuky u všech žáků.

Předpoklady

- Multidisciplinární hodnotící týmy zodpovídají za podporu činnosti učitele tím, že podporují vyučování, učení a inkluzi.
- Zodpovědnost za proces učení žáků a za hodnocení přísluší vždy učitelům a školám.
- Multidisciplinární hodnotící týmy se podílejí na podpoře inkluze a procesu učení a výuky u všech žáků, nikoli pouze žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Veškeré hodnocení, které provádějí tyto týmy, přímo ovlivňuje proces učení a vyučování.
- Práce multidisciplinárních hodnotících týmů respektuje principy týmové práce a zapojení žáků, rodičů, učitelů a dalších pracovníků.
- Veškerá hodnocení, která vypracují tyto týmy, zohledňují celkové prostředí, ve kterém probíhá proces učení, a respektují i situace, ve kterých hodnocení probíhá.

- Multidisciplinární hodnotící týmy poskytují informace o příkladech inovativních metod a nástrojů hodnocení, a tak fungují jako faktor, díky němuž vznikají nové osvědčené postupy.
- Multidisciplinární hodnotící týmy pracují v rámci stanoveného školního plánu hodnocení.
- Multidisciplinární hodnotící týmy respektují přístup „hodnocení na základě výsledků intervenčních postupů“.
- Multidisciplinární hodnotící týmy využívají široké spektrum postupů a technik.
- Multidisciplinární hodnotící týmy využívají nástroje hodnocení, které podporují interdisciplinární spolupráci odborníků z různých oblastí, a přitom používají srozumitelných formulací a vhodných strategií spolupráce.

Rámcový indikátor – koncepce hodnocení

Koncepce hodnocení a jeho postupy podporují úspěšnou inkluzi a zapojení všech žáků ohrožených exkluzí a školní neúspěšností, včetně žáků se SVP.

Předpoklady

- Odpovědní političtí činitelé zodpovídají za rozvoj takové koncepce hodnocení, která maximalizuje faktory podporující inkluzi jednotlivých žáků a zapojení jejich rodičů do procesů hodnocení na úrovni jednotlivých učitelů i celé školy.
- Odpovědní političtí činitelé zodpovídají za zajištění flexibilního způsobu financování, který podporuje přednostní užívání těch forem hodnocení, které posilují jednotlivé faktory úspěšné inkluze.
- Veškerá opatření a koncepce týkající se žáků se SVP jsou integrovány do obecné vzdělávací politiky.
- Koncepce se řídí regionálním plánem hodnocení, na kterém se podílejí všichni rozhodující účastníci hodnocení.
- Hlavním cílem procesu hodnocení, který je definován ve všech koncepcích, je podpora procesu vyučování, učení a dosažení pokroku v učení všech žáků.
- Koncepce hodnocení zajišťují, aby metody hodnocení vyhovovaly jeho cílům. Používání těchto metod by mělo být zaznamenáváno a monitorováno.
- Koncepce hodnocení rámcově popisuje odpovědnost učitele, školy a multidisciplinárních týmů.
- Koncepce hodnocení vytyčuje, které oblasti podpory a vzdělávání je třeba zajistit ve vztahu k odpovědnosti učitelů, školy a multidisciplinárních týmů.
- Školy a učitelé mají v souladu s koncepcí hodnocení k dispozici rozmanité a flexibilní formy podpory a zdrojů.
- Pro monitorování vzdělávacích standardů jsou využívány různé ukazatele, nejen hodnocení žáků.
- Koncepce hodnocení podporuje princip inkluze žáků se SVP v rámci co možná nejméně omezujícího prostředí.
- Všechny koncepce hodnocení jsou založeny na holisticko-ekologickém pohledu na proces učení žáka se zohledněním faktorů prostředí (školy a rodiny), dovedností sociálních i emocionálních, jakož i samotných cílů učení.
- Všechny procedury hodnocení jsou uzpůsobeny pro všechny žáky tak, aby odpovídaly jejich individuálním potřebám (komunikace v Braillově písmu, prostřednictvím tlumočnicka apod.).
- Průběžné hodnocení je provázáno s obsahem a cíli vzdělávání, které jsou specifikovány ve vzdělávacích programech a dokumentech.
- Koncepce hodnocení by měla být co nejvíce „univerzální“, založená na flexibilitě a možnosti volby, které vycházejí vstříc co největšímu spektru různých potřeb.
- Koncepce hodnocení uznává „alternativní formy“ sumativního hodnocení a výstupní kvalifikace, které žákům se SVP umožní vstup na trh práce.

- Koncepce hodnocení zahrnuje spolupráci a směřuje k usnadnění nezbytné spolupráce se sektorem služeb (tzn. se zdravotními a sociálními službami).
- Koncepce hodnocení usnadňuje sdílení osvědčených postupů, podporuje výzkum a rozvoj nových metod a nástrojů hodnocení.
- Je sledováno, jak koncepce hodnocení reflektuje princip rovných příležitostí pro všechny žáky.
- Vyhodnocování dopadů každé nové koncepce hodnocení již ve fázi příprav snižuje rozsah nutných následných úprav.

Rámcový indikátor – školská legislativa

Právní úprava hodnocení vždy podporuje efektivní uplatnění inkluzivního hodnocení.

Předpoklady

- Veškerá právní úprava týkající se žáků se SVP je integrovaná do obecné školské legislativy.
- Deklarovaným smyslem systému hodnocení je inkluzivní hodnocení pro všechny žáky.
- Právní předpisy mohou zahrnovat různé účely hodnocení – formovat proces učení, jakož i poskytnout data pro sledování a vyhodnocování – ale ty právní předpisy, které upravují hodnocení, podtrhují jeho význam jakožto nástroje učení a výuky, nikoliv nástroje pro klasifikaci, srovnávání nebo pro alokaci finančních prostředků.
- Všichni žáci mají právo se účastnit všech procesů hodnocení způsobem, který respektuje jejich individuální potřeby.
- Žáci mají právo na průběžné hodnocení, které formuje proces jejich učení a vyučování.
- Postupy zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáků jsou v právních předpisech zakotveny tak, aby sloužily k formování procesů učení, výuky a intervenčních postupů.
- Rodiče a/nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dětí mají právo se podílet na veškerém hodnocení, které se týká jejich dětí.
- Právní předpisy garantují srovnatelnou úroveň na celém území státu.